

MULTIMEDIJALNI OBRAZOVNI METODI U PROCESU USVAJANJA FUNKCIONALNIH ZNANJA

Sažetak: Inovacije u obrazovnoj tehnologiji, nastale snažnim uticajem savremenog informaciono-komunikacionog kompleksa, omogućile su razvoj, modernizaciju i racionalizaciju obrazovanja, stvarajući na taj način sasvim nove paradigme u oblasti transfera znanja. Nove tehnologije obezbeđuju efikasan, raznovrstan i autonoman pristup znanjima, a to bitno menja organizaciju nastavnog, odnosno obrazovnog procesa u celini. Uz to, složenost i višedimenzionalnost savremene komunikacije obrazovni proces transponuje u simulirano okruženje. Pritom, uslov na takav način simulirane - virtuelne realnosti jeste i interakcija. Savremeni obrazovni procesi zahtevaju nove studije, kao i podučavanje i vaspitavanje posredstvom modernih sredstava komunikacije i savremenog izraza, koji postaju sastavni deo specifičnog i autonomnog područja procesa saznanja u pedagoškoj teoriji i praksi. Univerzitetsko okruženje je značajno sporije prilagođavano potrebama medijskog obrazovanja, naročito u oblasti istraživanja. Malobrojne su uporedne i studije procene efekata medijskog obrazovanja. Obuka predavača i medijskih edukatora praktično je na samom početku. Oblasti visokoškolskog obrazovanja, tek predstoji profesionalizacija u medijskoj sferi.

Integrativni pristup modelovanju održivog sistema obrazovanja

Intenzivan, no uglavnom samo tehnološki razvoj poslednjih decenija dvadesetog veka, naročito informaciono-komunikacionog kompleksa, suočio nas je naprečac sa enormnom količinom informacija u svim oblastima. Danas više nije moguće raditi, privređivati, komunicirati, učiti, pa ni uživati u umetnosti ili se, jednostavno rečeno zabaviti, bez obimnih i sve složenijih znanja.

Očigledno, pravci mogućeg razvoja civilizacije kojoj pripadamo, spontano ili ne, poprimili su izuzetnu dinamiku promena, sa tendencijom da zahvate sva područja ukupnog društvenog života, ali i života svakog pojedinca.

Obim i dinamika promena o kojima, što naučno, što popularno, sve više i zastrašenije progovaramo, nisu mogli ostaviti po strani ni, za društvo veoma značajnu, obrazovnu delatnost. Odgovor je bio u brzom razvoju novih naučnih disciplina i naučne metodologije. Bilo da je reč o sistemima, okruženju ili društvenom

planu u najširem smislu reči, nova saznanja i tehnologije, uticale su i posredno i neposredno na reformu i usavršavanje sistema obrazovanja. Elektronska forma komunikacije, kao i prezentacije informacija posredstvom modernih informacionih i telekomunikacionih sredstava, omogućile su do sada nepojmljivu višestruku interaktivnost. Tako je praktično na svim nivoima obrazovna komunikacija većine relevantnih pravaca obogaćena međusobnom i interakcijom sa mnogobrojnim bazama raznovrsnih informacionih resursa.

Evoluirajući u interaktivni - medij zavidnih performansi, personalni računar i sve aktuelnija primena u obrazovnom procesu, ujedno je i najznačajnija promena u sistemu inovacije. Ipak, primena nauke i informacione tehnologije zahteva i precizno određenje, odnosno jasno formulisane standarde, principe, pravce, metode u procesu obrazovanja.

Mnogobrojni multimedijalni programi, kreirani prvenstveno za personalne računare, stvorili su i posve novu formu - elektronski udžbenik. Kombinacijom teksta, slike i zvuka, uz primenu savremenih metoda obrazovanja, korisnici su u značajnoj meri osamostaljeni u procesu ovladavanja nastavnim sadržajima.

U izobilju informacija savremenog - digitalnog ambijenta komunikacije, osnovni su principi:

- brzina,
- fleksibilnost i
- inovativnost.

Savremeni model procesa programskog razvoja obrazovnog sadržaja

Savremeno metodološki strukturiran obrazovni proces bezuslovno iziskuje razvoj visokokvalitetnog programskog sadržaja. Nasuprot konvencionalnom, pretežno linearnom, savremeni model, uz obuhvatnost sadržaja, mora da obezbedi i optimalnu kombinaciju interakcije i medija.

Programski razvoj, stoga mora da obuhvati i pojedine ključne faze procesa:

1 **Kreiranje**

- identifikacija potreba,
- analiza publike,
- definisanje ciljeva

1 **Razvoj**

- formiranje prezentacije,
- proučavanje postojećih materijala,
- organizovanje i razvoj sadržaja,
- selekcija i način isporuke.

1 **Ocena**

- razmatranje svrsishodnosti i ciljeva,
- razvoj strategije ocenjivanja,

- prikupljanje i analiza podataka.

1 **Revizija**

- razvoj koncepta i
- implementacija plana revizije

Cilj integrisanog pristupa jeste razvoj kombinacije nastavnih medija koji mogu da zadovolje potrebe korisnika, a istovremeno i parametre efikasnosti i ekonomičnosti. Već je sasvim vidljivo i da tradicionalni obrazovni modeli izkazuju značajnu dozu zamora. Nije ni razborito bilo očekivati da, u vremenu sve bržih i dubljih promena, za razvoj ključna oblast obrazovanja, ostane nedotaknuta.

Učenje je psihički proces, a obrazovanje društveni... Međutim, učenjem, uz aktivno kreiranje sadržaja, stvaramo društvenu aktivnost već u domenu primarnog, a na taj način i ukupan proces uvodimo u sferu vrednosti višeg reda. Ujedno, to je i jedini način na koji bismo mogli da odgovorimo savremenoj dinamici promena u predmetnoj oblasti.

Multimedijalnost medijski posredovane poruke

Multimedijalnost karakteriše sinhrona - višestruka primena konvergentnih medija u sistemu. Predočenom primenom medija, moguće je značajno proširiti informativno jezgro i uvećati izražajnu punoću značenja posredovanih poruka.

Multimedijalnost u punom smislu reči praktično nastaje informatizacijom komunikacije. Kompjuterska forma mrežne organizacije prvi je multimedijalni sistem koji u potpunosti nadrađa prostor i vreme. To je savremeni elektronski medij u koji su involvirani svi postojeći, od štampanih, odnosno elektronskih, do trodimenzionalnih - holografski simuliranih.

Savremene tendencije u obrazovanju podrazumevaju elektronske medije, i to ne samo kao dopunu tradicionalnoj nastavi, već kao kapacitet koji u potpunosti menja pristup obrazovnom procesu. Pri tom je atribut savremenosti posebno naglašen.

Intenzivnijom integracijom no ikada, mediji zasnovani na digitalnoj tehnologiji stvorili su specifično informativno-multimedijalno, hipertekstualno i virtuelno okruženje. I, bilo da je reč o kratkoročnom ili dugoročnom uticaju, mediji formiraju stavove, izazivaju emocije i determinišu ponašanje. Uticaj, prirodom stvari, i ne može biti isključivo negativan. Zato je neophodno proučiti procese i mehanizme delovanja i uloge medija u stvaranju mišljenja. Savremeni obrazovni programi moraju obuhvatiti sve raspoloživo.

Savremeni audio-vizuelni mediji u procesu obrazovanja zastupljeni su kao:

- pomoćno sredstvo dodatnog informisanja,
- komplementarno sredstvo u procesu razvijanja različitih perspektiva,
- komplementarno kontemplativno sredstvo,
- pomoćni model razvoja osnovnog pojmovno-kategorijalnog sistema i
- sistem za razvoj stvaralaštva i kreativnih sposobnosti uopšte.

Teorijom je znanju stečenom posredstvom elektronskih multimedijalnih sredstava prigovoreno da je mozaično, mahom površno. Istaknut je nedostatak sistematičnosti, homogenosti, kao i to da takvo znanje nije trajno.

Međutim, nesporne su i prednosti kao što su:

- kondenzovan način saopštavanja,
- vizuelizacija informacija,
- dinamična forma,
- divergentne-nelinearne sekvence znanja,
- aktivna i interaktivna informativna komunikacija i
- motivaciona, odnosno pedagoška superiornost u odnosu na poznate, tradicionalne metode obrazovanja.

Integracija medija i novih komunikacionih tehnologija u obrazovni proces nije puko pretvaranje savremenih sredstava u nastavna, sa samo jednim ciljem - povećanjem efikasnosti tradicionalne nastave. Suština modernog koncepta jeste u promeni... U stvaranju posve novog, drugačijeg obrazovnog okruženja.

Onako, kako je knjigom promenjen način mišljenja, saznavanja i saopštavanja, a potom i oblikovana sasvim nova kultura, tako i danas, okruženje menjaju i elektronski mediji.

Uz kompleksne zadatke i inovativna rešenja, motivacijom istraživačkih projekata i kreativnosti, otkriveni su i alternativni načini učenja. Za razliku od tradicionalne, nastava uz pomoć elektronskih medija je proces - više problemski orijentishe, inicirajući samostalnost, kritičko mišljenje i konstrukciju, projekcijom potpuno novih slika - već viđenog sveta.

Prednost je i fleksibilnost ritma, koji je sada moguće prilagoditi sposobnostima, ne gubeći tempo napredovanja.

Obrazovanje, bilo da je formalno, organizovano na konvencionalan način u obrazovno-vaspitnoj instituciji, ili neformalno, odnosno vaninstitucionalno, proces je dinamičkog razvijanja znanja, sticanjem saznanja o sopstvenosti i okruženju.

Obrazovanje prevashodno opstaje kao društvena vrednost, a nikako kao društveni proizvod. Najzad, obrazovanje je i specifičan - lični proces, svojstven svakom čoveku, različit po načinu percepcije i vrednosti, odnosno dodeljenom značaju. Tehnološka revolucija savremene epohe prouzrokovala je i svojevrstu informativnu eksploziju, pa tako uslovlila i potrebu za reevaluacijom postojećeg koncepta obrazovanja.

Funkcionalna pismenost, obrazovanost ili tradicionalna uloga pedagoških kadrova, kao i obrazovni procesi i aktivnosti, više ne mogu biti kao ranije. Teško da ikada ponovo mogu da budu nepromenljivi.

Interaktivnost i potencijal simulacionog pristupa u procesu usvajanja obrazovnog sadržaja

Složenost i višedimenzionalnost komunikacije, obrazovni proces lagano transponuje u simulirano okruženje. Simulacija je forma obrazovanja bez koje više

nije moguća priprema polaznika u bilo kojoj oblasti. Uslov na takav način simulirane - virtuelne realnosti jeste i interakcija.

Razrada predloženog poduhvata zahteva multidisciplinarni timski kreativni rad.

Simulacijom, razrađene aplikacije u obrazovnom području stvaraju mogućnost istraživanja, inače nepristupačnog, i to u sadejstvu sa realnim zahtevima.

Hipermedijalni sistemi, kao pedagoška inovacija poslednje generacije, na najbolji način do sada prilagođavaju nastavu polazniku, a i naučeno realnim potrebama. Reč je, ipak, o osnovnom zahtevu. Pritom, kognitivni model inventivno strukturiranih hipermedijalnih obrazovnih sistema podržava sve faze učenja:

- orijentaciju,
- vođenje,
- usklađivanje i
- rutinizaciju.

Najzad, hipermedijalni sistemi zasnovani na interaktivnosti predstavljaju nelinearni, odnosno razgranati model organizacije i prezentacije svih potrebnih elemenata gradiva, posredstvom raznovrsnih medija, odnosno - teksta, slike, zvuka, grafike, animacije... Reč je, dakle, o inteligentnim obrazovnim sistemima.

Razvoj informaciono-komunikacionih tehnologija značajan deo opšteg uticaja iskazuje i nastajanjem novih teorija učenja, a potom su, u povratnoj sprezi, usavršavane i nove tehnologije. Savremeno se obrazovanje polako oslobađa zastarelih paradigmi učenja i podučavanja, opstajući u preliminarnim zahtevima:

- razvijanja sposobnosti komunikacije,
- efikasnom pronalaženju i
- analitičkoj obradi informacija i
- razvijanju kritičkog mišljenja.

Naglašen je i zahtev za konstruktivnim pristupom kontroli učenja. Takva teorijska razmatranja kognitivnih stilova apriori podrazumevaju sveobuhvatnu akumulaciju i interaktivnu organizaciju strukture znanja.

Simulirana, odnosno virtuelna realnost je specifičan način vizuelizacije, manipulacije i interakcije generisane stvarnosti, odnosno kreiranje simuliranog okruženja u kojem je mogućna manipulacija objektima i značenjima u edukativne svrhe. Simulirana stvarnost je i način poimanja, odnosno proživljavanja realnih tokova - imaginarnim konceptom.

Jednosmerna komunikacija u procesu obrazovanja uobičajeno implicira pasivnost percipijenta informacija. Učenje je kompleksan proces. Polemike, čak i kada su kontraproduktivne ili obeležene dominantnim uticajem predavača, deo su procesa učenja. Interaktivna forma bezuslovno je superiorna u odnosu na konvencionalni aktivno-pasivni koncept obrazovanja. Reč je o sasvim novim formama primene, kombinovanja i interakcije u procesu obrazovanja.

Posredstvom savremenog multimedijalnog simulacionog potencijala, uz precizno projektovanu programsku kombinaciju sa tradicionalnim metodima, poput analize slučaja, vežbi kategorizacije, operativno-strateškog proigravanja, kreativnih radionica, programskih istraživanja, igranja uloga i mnogobrojnih drugih,

mogućno je polaznike podstaknuti na imaginaciju i, korisnim predmetnim sadržajima kao i bogatim praktičnim saznanjima, osposobiti ih za predmetne oblasti i odgovarajuće oblike komunikacije. Multifunkcionalni multimedijalni simulacioni pristup obrazovanju može imati ključnu ulogu u nastavnom procesu tako što će obezbediti odgovarajuću pripremu obrazovnog materijala, značajno kraći vremenski period plasmana i punu formu programskog sadržaja.

Predmetna praksa pri tom mora da obezbedi:

- punu raznovrsnost medijskog predstavljanja,
- interpretaciju značenja kodova i poruka,
- kognitivni i emocionalni odgovor na poruku,
- izdvajanje, analizu i uopštavanje podataka,
- upotrebu različitih medijskih formi komunikacije,
- stilsku, odnosno jezičku formu medijskog izraza i
- odgovarajuću psihološku pripremu za javni nastup.

Pri tom, ne bismo smeli da zaboravimo... simulacija je forma obrazovanja bez koje više nije mogućna priprema polaznika u bilo kojoj oblasti.

Klasična organizacija obrazovnog procesa i inertnost akademskog okruženja

Mnogobrojne korenite izmene programa, sadržaja, unapređivanje tehnike i tehnologije nastave i učenja, sastavni su deo akademske svakodnevice. Ipak, nove su tehnologije u većinu područja rada i delovanja prodirale značajno brže nego u obrazovni sistem. Na planu društvenog razvoja, obrazovanje je jedan od inertnijih sistema. Upravo na taj način, u priličnoj meri ostaje na nivou klasične organizacije rada. Mnogobrojni razlozi, posredno ili neposredno, uslovljavaju inertnost ove, za svako društvo, neobično važne delatnosti.

Razumljivo je da obrazovanje, iako ključ razvoja i uslov opstanka svake zajednice, nije pogodno za plasman novih tehnologija u onoj meri u kojoj je to slučaj sa delatnostima koje garantuju značajno brži obrt. Upravo to je razlog što većina savremenih teoretičara obrazovanja, upozoravajući eksplicitno i sa valjanom argumentacijom, ukazuju na izvesne opasnosti.

Ukoliko obrazovne institucije, Univerzitet pre svih ali i obrazovni sistem u celini, ne budu značajno brže prilagođavani promenama, postoji opasnost od zaostajanja za dešavanjima u drugim oblastima.

Važno je napomenuti i to da radna sredina mora biti sastavni deo savremenog obrazovnog sistema. A, "za uspešnost sistema u vremenu velikih promena, ipak su neophodne i suštinske reforme. To svakako podrazumeva aktivno menjanje osnove - misije, politike, ciljeva, strategije, strukture, sistema odgovornosti, kontrole i najzad, nagrađivanja."¹

¹ Dr Isak Adičes (1937.) osnivač i direktor Adičes instituta, Santa Barbara, SAD. Tvorač je metodologije koja nosi njegovo ime i renomirani konsultant kompanija i vlada širom sveta. Poznat

A, kakva bi to argumentacija mogla, direktno i nedvosmisleno, da ukaže na ključne nedostatke tradicionalne obrazovne tehnologije, a time i neospornu potrebu za novim tehnologijama učenja u obrazovanju?

Nema bolje argumentacije od zahteva savremenog društva za:

- globalnim znanjem,
- jedinstvenim standardima,
- pravovremenim informacijama,
- integrisanim sistemom komunikacionih magistrala,
- multifunkcionalnom interakcijom svih nivoa i
- sve efikasnijim načinima funkcionalnog povezivanja stečenih znanja i iskustava na univerzalnom nivou.

Nova naučna saznanja, mnogobrojna dostignuća u oblasti razvoja, moderna tehnologija, primena metoda savremene forme, potpuno novi pristupi marketingu, menadžmentu i filozofiji poslovanja, zahtevaju naprestano obrazovanje i usavršavanje kadrova. Obrazovanje mora biti tretirano kao sistemska aktivnost za sve zaposlene, od početka do kraja radnog veka. Diplomu treba shvatiti kao ulaznicu u novi svet rada i učenja. I, kako su pojedini poznati teoretičari upozoravali... tajna uspeha u životu jeste da čovek bude spreman kada mu se ukaže prilika.

Visok stepen efikasnosti organizacije u upravljanju veoma je usko povezan i sa obrazovanjem. Upravo to je razlog što savremenu organizaciju učenja identifikujemo sa promenama, tretirajući je kao deo upravljanja. Najzad, pojmovima kao što su: ljudski resursi, potencijal ili kapital opredmećen u znanju, objašnjeno je bogatstvo jedne zajednice, a treći milenijum biće prilika za razvijeni i svet koji to želi da postane da stečenu vrednost predstavi na nemilosrdnom tržištu znanja, umeća i sposobnosti - tržištu uma i pameti - tržištu kompetencija.

Bitne karakteristike obrazovanja i redefinicija ciljeva i metoda obrazovnog procesa

Obrazovanje je univerzalan društveni proces, komponenta i sve aktivniji činilac društvene egzistencije i razvoja. Od nastanka društva, od pojave rada i odnosa u zajednici, znanje je u svim poznatim razvojnim epohama bilo ključni činilac. Razvojem društvene organizacije, razvijalo se i obrazovanje, a vremenom je konstituisano kao sistem. Reč je o svojevrsnom delovanju na ljudski rod, stvaranjem, selekcijom, interpretacijom i prenošenjem znanja, ali i vaspitanju, formiranjem navika i uverenja.

Bitna karakteristika obuhvatnog procesa obrazovanja jeste, između ostalog, i definisanje osnovnih komponenti, poput:

- utvrđivanja ciljeva i svrhe obrazovanja,
- utvrđivanja potreba,

je po jedinstvenom pristupu upravljanju organizacionim promenama, zasnovanom na izgradnji uzajamnog poštovanja i poverenja

- obezbeđivanja neophodnih materijalnih uslova za obrazovni proces,
- utvrđivanja odgovarajuće kadrovske osnove i
- preciznijeg obuhvata polaznika, saglasno društvenim potrebama i potvrdama obrazovnih aktivnosti.

Neophodno je, dakle, u svim obrazovnim aktivnostima redefinisati:

- uslove rada,
- ciljeve,
- metode i
- sredstva.

Razvoj je progresivna promena, aktivno delovanje i menjanje prirodnih i objektivnih društvenih, proizvodnih i kulturnih tokova. No, razvoj podrazumeva i prilagođavanje, odnosno reagovanje čoveka, sticanje iskustva, učenje, promene u verovanju, ponašanju, mišljenju i osećanjima. Suština savremenog razvoja i nije stvar prirode, već ljudi i stvarnih mogućnosti. Tipovi obrazovanja stoga jesu formalni, neformalni i informalni, odnosno spontani. Izjednačiti obrazovanje sa školskim, zapravo je pogrešno. U savremenoj nauci, obrazovanje je sve više poimano i prihvatano kao lični proces. Istaknuta je i važnost samoobrazovanja, podstaknutog na različite načine spoljnim činiocima. Bez učenja i pamćenja, a naročito kritičkog mišljenja, čovek ne bi mogao da se snađe, svedoci smo, u sve složenijoj sredini. A element koji nedostaje neadekvatnim formama obrazovanja upravo jeste razvoj kritičkog i mišljenja koje iziskuje bogatstvo kombinacija.

Obrazovanje u kojem predloženi vid učenja neizostaje oduvek je bilo najteže organizovati. A učiti je moguće - aktivnostima, uspesima, ponekad i greškama. Većinu osobina ljudi stižu - upravo učenjem. Opažaji, pojmovi, iskustvo i saznanja uopšte, veštine, umeće i navike, proizvod su učenja. Čak i složena osećanja, stavovi i predrasude, stečeni su na isti način. Dakle, sasvim je jasno, razvoj sopstvene ličnosti i socijalizaciju ljudski rod duguje učenju. Istovremeno, to je i jedini poznati put kojim je iskustveno saznanje prethodnih moguće preneti na nova pokolenja.

Za korak sa svetskim savremenim tehnološkim dostignućima, neophodno je permanentno usavršavanje kadrova. Primena inovacija doprinosi obrazovanju kadrova u svim oblastima društva. Organizacija i realizacija treninga, koje su po prirodi sistematske delatnosti, moraju biti prilagođene savremenim uslovima.

Neophodno je uskladiti razvoj i obrazovanje. Potrebno je i to da uložena sredstva, energija, znanje i vreme budu što efikasnije iskorišćeni. Obrazovni proces afirmiše i razvija sposobnosti čoveka. To je razlog zbog kojeg nije dobro uporno insistirati samo na formi. A izvora saznanja, sve je više. Ograničenjima i isključivošću moguće je značajno umanjiti potencijalno visoko efektivan učinak alternativnih izvora znanja. „Obrazovanje nije - ono zapamćeno, čak ni sve saznanje... Obrazovanje je sposobnost razlikovanja znanja od neznanja.”² Pritom, ključ-

² Anatole France (Thibault Jacques Anatole Francois) 1844-1924. Francuski književnik, stilista i akademik. Napisao mnogobrojne romane, istorijske studije, kritike... Zastupao je napredne političke ideje, a oštrom političkom satirama istupao i kao borac protiv militarizma i šovinizma, razotkrivajući potkupljivost buržoaske vlade i medija. Dobitnik Nobelove nagrade za književnost 1921. godine. Najznačajnija dela su: „Crveni krin”, „Bogovi su žedni”, „Pobuna anđela”, „Taida”, „Epikurov vrt”,

na kategorija mora biti i kolektivno usvajanje novih znanja, kojih je iz dana u dan sve više.

Uporedo s predočenim, potrebno je afirmisati neprestano usavršavanje procesa obrazovanja. Bez učenja i usvajanja novih veština nema ni praktičnih aktivnosti. Na primer, u svetskim i evropskim centrima, usavršavanju i inoviranju znanja posvećena je izuzetno velika pažnja. Pojedini univerzitetski centri poseduju čak i specijalizovane obrazovne centre, zasnovane na komercijalnom principu. Na pojedinim univerzitetima kod nas i organizacija praktične nastave je teško premostiv problem. S drzge strane, zahtevi tržišta rada veoma su precizno izraženi... Poslodavci od diplomaca očekuju nova znanja, a u zapošljavanju novih kadrova vide mogućnost brzog osavremenjivanja postojećih procesnih aktivnosti i ukupnog načina poslovanja. Sve je manje vremena i sredstava za dugotrajnu obuku pripravnika, i to je trend koji obavezuje univerzitete da proces sticanja praktičnih znanja podignu na značajno viši nivo. S druge strane, svaka je struka obavezna da u relativno kratkom vremenskom periodu i na odgovarajući način inovira znanja, a pokazatelji prema kojima znanje sticano na univerzitetu zastari u periodu od dve, odnosno tri godine, praktično su već prevaziđeni. Stoga je jedini prihvatljiv model inventivan i neprestano usaglašavan spoj teorije i prakse, u kojem će naučno-obrazovne institucije imati ključnu ulogu.

Problem neuravnoteženosti neophodnog nivoa opštosti i upotrebne vrednosti obrazovanja

Odavno je prihvaćena činjenica da je, kada potrebno znanje izostane, ugrožena proizvodnja, bez obzira na uložena finansijska sredstva. S druge strane, konstantni porast potrebne količine specijalizovanih znanja stvara i mnogobrojne probleme sa stanovišta opšteg obrazovanja. Pozitivna iskustva su pokazala da programi ne bi trebalo da teže obuhvatanju svih sadržaja nauke, već da budu ograničena izvesnim specifičnim aktivnostima koje prevashodno razvijaju istraživački duh i sposobnosti.

Istina, direktna je upotrebna vrednost obrazovanja opadala u onoj meri u kojoj je postajalo opštije. Ipak, ako stručno obrazovanje ograničimo samo na sticanje veština i tehnika, onda je podstaknuta i orijentacija na trenutno zadovoljenje potreba, bez naročitih mogućnosti za odgovor na buduće probleme. Isto tako, odsustvo opšteg obrazovanja iz vrlo složenih oblasti nauke, tehnologije i medija, predstavlja ozbiljan nedostatak u realizaciji aktivnosti koje zahtevaju poznavanje proizvodnih procesa i sposobnosti istraživanja i razvijanja novih.

Zahtevi, dakle, prema opštestručnom i specijalističkom obrazovanju, teže ka ukidanju tradicionalne podvojenosti između raznih nivoa i vrsta. Početak bi svakako bio kontinuirano školovanje u školskom sistemu, a neophodna nadgradnja u sistemu permanentnog obrazovanja, prilagođenog novonastalim životnim potrebama.

"Savremena istorija", "Ostrvo pingvina"...

Bez datog jedinstva raznovrsnosti, ne može biti ni ozbiljnog sistema. Zaključak je nametnut. U sistem obrazovanja koji odgovara društvenim potrebama, bezuslovno moraju biti uključeni i neformalizovani obrazovni programi koji bi, tek uz neprestano osavremenjivanje, teorijsko znanje obogatili neophodnim upotrebnim aspektom.

Literatura

- Adižes I., „Upravljanje promenama“, ASEE doo, Beograd, 2006.
- Alibabić Š., „Teorija organizacije i obrazovanje odraslih“, Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, 2002.
- Drucker P., „Managing for the Future“, Truman Talley Books, Dutton, New York, 1992.
- Hall L. & D. Holman, „A competent experience?“, „Organisations and People“, Vol. 3, No. 9-14.
- Honey P. & A. Mumford, „A Manual of Learning Opportunities“, Maidenhead: P.H. 1989.
- Megginson D. & V. Whitaker, „Cultivating Self-development“, London: IPD, 1996.
- Megginson David - „Planned and Emergent Learning: A framework and a method“, Executive Development, Vol. 7, No. 6, pp. 29-32, 1994. godina
- Mihailović D., „Psihologija u organizaciji“, FON, Beograd, 2006.
- Milosavljević G. i Radović V., „Projektovanje obuke“, FON, Beograd, 2009.
- Radović V., „Mediji i e-obrazovanje“, Institut za političke studije, Beograd, 2006.
- Ristić M., „Obuka u interaktivnom multimedijalnom okruženju“, Beograd 2006.
- Stewart J. & B. Hamblin, „Competence based qualifications - the case for established methodologies“, Journal of European Industrial Training, Vol. 16, No. 10, 1992.